Vlaams Parlement

1009 (2016-2017) – Nr. 1
ingediend op 7 december 2016 (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering
uitgebracht door Elisabeth Meuleman

over de rol van de gemeenschappen bij de opvolging van terreurverdachten

verzendcode: RAD

Samenstelling van de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering:

Voorzitter: Nadia Sminate.

Vaste leden:
Matthias Diependaele, Kathleen Krekels, Peter Persyn, Nadia Sminate, Miranda Van Eetvelde, Karl Vanlouwe;
Sonja Claes, Ward Kennes, Joris Poschet, Koen Van den Heuvel;
Jo De Ro, Bart Somers;
Yasmine Kherbache;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:
Paul Cordy, Koen Daniëls, Piet De Bruyn, Annick De Ridder, Willy Segers, Peter Wouters;
Caroline Bastiaens, Michel Doomst, Kathleen Helsen, Katrien Schryvers;
Lionel Bajart, Mercedes Van Volcem;
Caroline Gennez, Yamila Idrissi;
Imade Annouri.

Toegevoegde leden:
Chris Janssens.

INHOUD

1. Inleidende toelichting door federaal procureur Frédéric Van Leeuw 4
2. Vragen en opmerkingen van de commissieleden 8
   2.1. Tussenkomst van Ward Kennes 8
   2.2. Tussenkomst van Yasmine Kherbache 8
   2.3. Tussenkomst van Jo De Ro 9
   2.4. Tussenkomst van Imade Annouri 10
   2.5. Tussenkomst van Michel Doomst 11
   2.6. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman 12
   2.7. Tussenkomst van Bart Somers 12
   2.8. Tussenkomst van Matthias Diependaele 13
   2.9. Tussenkomst van Joris Poschet 13
   2.10. Tussenkomst van Nadia Sminate 14
3. Antwoorden van federaal procureur Frédéric Van Leeuw 14
4. Replieken van de commissieleden 19
Gebruikte afkortingen 23

De Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering hield op 19 oktober 2016 een hoorzitting met federaal procureur Frédéric Van Leeuw over de rol van de gemeenschappen bij de opvolging van terreurverdachten.

1. Inleidende toelichting door federaal procureur Frédéric Van Leeuw

Frédéric Van Leeuw: Voor de zomer werd ik uitgenodigd om te getuigen voor de parlementaire onderzoekscommissie over de aanslagen van 22 maart. Centraal in deze getuigenis stonden de slachtoffers, gestorven of gewond, geraakt in lichaam en ziel, alsook hun naasten. Er waren ook de hulpdiensten, waaronder vele politiemensen, die in uiterst traumatiserende omstandigheden zijn tussengekomen in Zaventem of in metrostation Maalbeek. Vandaag is er nog altijd een speciale cel binnen het federaal parket bezig met het belangrijke luik 'slachtoffers' en in dit kader is mijn ambt dagelijks in contact met het justitiehuis van Brussel en de dienst slachtofferonthaal die ingevolge de zesde staatshervorming naar de gemeenschappen werden overgeheveld.

Toen ik opnieuw in de auto zat na mijn verschijning voor de commissie, speelde de radio een Frans liedje dat op een bluesy deuntje een lastige vraag opwerpt: "Il est où le bonheur? Il est où?". "Waar zit het geluk? Waar zit het?".

Na alles wat er gebeurd is sinds de aanval op het Joods Museum in Brussel in mei 2014, hebben velen onder ons zich deze vraag gesteld. Want het was een aanval op ons geluk en op onze levenskwaliteit die de daders van de aanslagen in Parijs en Brussel beoogden.

We hebben in de loop van het onderzoek moeten erkennen dat we niet geconfronteerd werden met een plaag die van elders komt: het gaat in de meeste gevallen om mensen van hier! Sinds de opkomst van Sharia for Belgium kwelt deze vraag ons land: hoe is het mogelijk dat in onze samenleving zoveel mensen, vooral jongeren, zowel mannen als vrouwen, zo snel zulke destructieve idealen kunnen nastreven?

Zij maken deel uit van de generatie die graag haar leven op het internet vertelt. De generatie van de selfie of het 'Ik' met een hoofdletter 'I' in het middelpunt en de rest van de wereld op de achtergrond. Een generatie waar de sleutels tot de zoektocht naar zichzelf, eigen aan elke mens, niet noodzakelijk worden gegeven door de omgeving, maar dikwijls via de virtuele globalisatie, een vierde dimensie waarin de informatie eerder via de smartphone circuleert dan via het oude krantenpapier. Het gaat om metamorfoses die de salafistische propaganda van IS goed begrepen heeft en waarvan ze handig gebruikmaakt door zich te verstoppen achter de hekkens die wij geplaatst hebben om onze vrijheid te beschermen.

Daarin zitten evenveel 'challenges' voor onze maatschappij en vooral voor de gemeenschappen die in ons land de persoonsgebonden aangelegenheden uitoefenen. Wat de Vlaamse Gemeenschap betreft, worden veel van die uitdagingen beschreven in het 'actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme', goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 3 april 2015 op basis van de conceptnota van 16 januari 2015 die elf prioritaire domeinen bepaalde.

Ik ga in mijn uiteenzetting deze prioritaire domeinen uiteraard niet in detail bekijken. Jullie kennen die beter dan ik. Vanuit mijn eigen invalshoek had ik toch graag een paar aspecten willen ontwikkelen. Ik ben geen psycholoog of wetenschapper, maar door mijn huidige functie als federaal procureur en mijn vorige professionele parcours als jeugdmagistraat zie ik de gebeurtenissen door een geheel eigen bril. Als procureur word ik eigenlijk geconfronteerd met mensen die de grote nederlagen van onze samenleving verwoorden. Wat mij dan

interesseert, is om te weten hoe deze personen tot dit stadium zijn gekomen en hoe we kunnen vermijden dat anderen zover komen. Met het oog daarop is er een grote nood aan gerichte studies en aan een aanpak die niet alleen gericht is op de individuen zelf, maar ook op hun omgeving (familie, buurt enzovoort). Hiervoor mag niet alleen het gerechtelijke luik instaan!

Hoe zit het met de omgeving? Het macro-aspect: bij de aanslagen in Parijs waren sommige mensen blij met wat er was gebeurd. Sommigen kwamen bij de arrestatie van Salah Abdeslam ook in opstand tegen de politie of verzetten zich tegen de hordes journalisten waardoor ze werden overspoeld. Zijn dat dan allemaal terroristen of aanhangers van het terroristisch gedachtegoed? Volgens mij niet! Wat we hier zien, is een vorm van negatieve solidariteit die ook op andere plekken voorkomt, zoals bijvoorbeeld in Italië. In Napels gebeurt het regelmatig dat de inwoners van een wijk in opstand komen tegen de politie als er iemand van de maffia wordt gearresteerd. Dat betekent daarom niet dat al deze mensen ook lid zijn van de maffia. Het is eerder een uiting van een negatieve zelfverdedigingsreflex tegen de zoveelste vernedering die hun wijk een nog slechter imago bezorgt. De grote uitdaging voor onze autoriteiten bestaat er dan in die negatieve solidariteit om te zetten in positieve solidariteit, door ervoor te zorgen dat de mensen weer fier kunnen zijn op hun stad en hun wijk.

Bovendien leidt de opvallende afwezigheid van een goede sociale mix in sommige stedelijke gebieden ertoe dat een eenzijdig discours er makkelijk kan gedijen, wat meteen een ideale voedingsbodem schept voor extremistische ideeën. Wanneer mensen in een besloten kring leven, gaan ze de ontmoeting met 'de ander' vanuit één bepaalde bril bekijken. Dit gaat ten koste van het echte contact en de uitwisseling, omdat men zich eerder laat drijven door emoties en het zoeken naar zelfbevestiging. Wat deze wijken maakt tot wat ze zijn, is niet zozeer hun religieuze uniformiteit, dan wel de kleine en grote criminaliteit, die voor hen de opgestoken vinger is naar de maatschappij waarin ze zich buitengesloten voelen. Dat is een duivels mechanisme, zowel voor de mensen die er in leven als voor de buitenwereld, omdat de enen het gevoel hebben gemarginaliseerd te worden en de anderen veel te vlug hun oordeel klaar hebben. Dat dient vaak om hun eigen superioriteitsgevoel te bevestigen, wat op zijn beurt het gevoel van marginalisering nog meer in de hand werkt. Met zo'n houding wordt het 'ik' de maat om 'de andere' van zich af te zonderen en te beoordelen, wat het misprijzen en het pessimisme alleen maar doet toenemen.

We zoomen even in op het microniveau, de individuele mens. Het is opvallend dat het – enkele uitzonderingen niet te na gesproken – bijna altijd jongeren zijn die door de terroristische strijd worden aangetrokken. Jongeren die voor het avontuur kiezen en zich schijnbaar helemaal overleveren aan het 'feest' van de dood, de macabere ervaring van hun eigen macht. Hoe meer ze doden, hoe sterker ze zich voelen! Ze posten berichten op sociale media waar te zien is hoe ze lijken met een vrachtwagen voorttrekken of waar ze poseren naast afgehakte hoofden. Of ze bewaren die beelden als een trofee op een harde schijf of op hun gsm (terwijl ze eigenlijk wel weten dat Justitie deze bewijslast later tegen hen kan gebruiken).

De religieuze rechtvaardiging is een universele vlag waarachter zeer uiteenlopende motieven schuilgaan. Veel moslims die ik ontmoet heb, hebben me er volkomen terecht op gewezen dat het begrip 'jihad' in de Koran helemaal iets anders betekent dan de jihad waar zelfverklaarde uitroeiers van ongelovigen zich voor inzetten. Ook voor Olivier Roy is de radicalisering van jihadisten niet het gevolg van een religieuze radicalisering: "De meeste terroristen zijn migrantenjongeren van de tweede generatie, die nog maar pas geradicaliseerd zijn en die geen lang religieus traject hebben afgelegd. Neem nu al die Abaaouds en Abdeslams, zij zijn geen jihadist geworden na een proces van religieuze

radicalisering. Neen, ze radicaliseren omdat ze het repertoire van de jihadisten overnemen.”.

In België is 75 percent van de ‘foreign terrorist fighters’ jonger dan dertig jaar. Dit is wat ons het meest verontrust. Sinds 2012 zijn vijftien minderjarigen naar ‘Syrak’ vetrokken zonder begeleiding van hun ouders (dertien jongens en twee meisjes). Slechts vier daarvan zijn intussen teruggekeerd naar België. Op dit ogenblik worden twintig minderjarigen beschouwd als mogelijke kandidaten om te vertrekken. Naast de niet-begeleide minderjarigen zijn er ook veel kinderen die met hun ouders zijn vertrokken. OCAD heeft er 35 opgelijst, maar de geboortes ter plaatse zijn niet inbegrepen. De informatie waarover we beschikken gaat in de richting van een conditionering van deze minderjarigen ter plaatse om een nieuwe generatie van jihadisten klaar te stomen.

Maar het probleem is ook groot bij ons: sinds 2012 werden achttien minderjarigen door Justitie belet om te vertrekken. Velen onder hen werden in een jeugdinstelling door de jeugdrechter geplaatst. Wat we nu vaststellen, is dat er door de terroristische organisatie een specifieke propaganda wordt ontwikkeld om minderjarigen of jonge mensen aan te zetten tot geweld op de plaats waar ze leven. Recente strafonderzoeken hebben een aantal discussiefora aan het licht gebracht waarin tientallen jonge mensen uit België, Frankrijk en andere landen extremistisch gedachtegoed uitwisselen en plannen voor aanslagen beramen. Dit vraagt van ons om voorbereid te zijn want het fenomeen riskeert onze differentiële aanpak meerderjarigen/minderjarigen op de proef te stellen. Daarom werden er onlangs verschillende vergaderingen georganiseerd door het college van procureurs-generaal met de verschillende gerechtelijke actoren, maar ook met vertegenwoordigers van de gemeenschappen om afspraken te maken.

Een ander aandachtspunt zijn de gevangenissen. Volgens de Staatsveiligheid is er daar een onrustwekkende toename van het aantal radicaliseringen. Frankrijk telt 1400 mensen die hun medegevangenen radicaliseren. In België zijn er ongeveer 150 gedetineerden voor terroristische misdrijven en ongeveer 50 in voorlopige hechtenis. Maar het gaat ook om de mensen die niet worden veroordeeld voor terrorisme, maar die in detentie worden blootgesteld aan een radicale bekering. Het identificeren van de daders van de aanslagen in Parijs in januari en november 2015, van de verijdelde aanslag in Verviers in januari 2015 en van de aanslagen in Brussel in maart 2016, heeft op pijnlijke wijze aan het licht gebracht hoe mensen die bij het gerecht bekend stonden om hun al dan niet indrukwekkend crimineel verleden, zich naar de waanzin van het zelfmoordterrorisme hadden gekeerd. Hun verblijf in de gevangenis heeft de radicalisering vaak in de hand gewerkt. De ogenschijnlijk moreel juiste zaak van een zuiverende islam aanhangen, zien sommigen als de ultieme kans op hun verlossing. Hun criminele verleden is voor velen trouwens zo beladen dat hun toekomst sowieso aan diggelen ligt. Wat belet hen dan in schoonheid te eindigen?

Terrorisme is een manier om je macht tentoon te spreiden, om je te verzetten tegen de macht waarvan je wordt uitgesloten. Toen ik nog jeugdmagistraat was, heb ik veel medisch-psychologische verslagen gelezen waarin de zoektocht van jonge delinquenten naar een gevoel van almacht werd beschreven. Ze probeerden daarmee vaak een leegte te compenseren. Leegte van lichaam en geest zijn ondraaglijk voor jongeren die fundamentele antwoorden zoeken om aan zichzelf te werken.

Bij mensen die niet hebben geleerd uitspraken met een kritische geest te analyseren, slaat een totalitair taalgebruik veel gemakkelijker aan. Eerder beangstigende existentiële kwesties kunnen dan aan de kant blijven. Ook al is het antwoord niet evident, toch verdient deze vraag dat we er even bij stilstaan.

Ze wordt trouwens door de betrokkenen zelf ook gesteld. Zo was ik geïntrigeerd door de getuigenis van een jonge minderjarige bekeerlinge, die vlak voor haar vertrek naar Syrië werd gearresteerd. Haar moeder reageerde net op tijd, zodat de bevoegde diensten nog konden ingrijpen. In het ontroerende verhaal dat ze nadien vertelde aan een psychosociaal team, beschrijft ze letterlijk haar ontreddering toen ze in een gesloten instelling van de jeugdbescherming werd geplaatst en niemand kon of wilde antwoorden op haar vragen over godsdienst, over de jihad enzovoort. Dat roept ons ter verantwoording. Zoals Philippe Van Meerbeeck het zo goed zegt: "God antwoordt niet! De vader zwijgt! De hemel is leeg! De moderne wereld is ontgoocheld. (…) Maar de adolescent die op het internet een overtuiging zoekt, een ideaal, iets heiligs dat hij nodig heeft om op te groeien, wat zal die vinden?". Voor sommige van deze jongeren staat het antwoord in mijn dossiers: het ideaal van de zelfmoordterrorist!

Er zijn vandaag helaas niet veel bewegingen waar mensen uiting kunnen geven aan hun woede en hun hoop. Er zijn steeds minder plaatsen waar kan gepraat worden. Denken we bijvoorbeeld aan het debat over het beroepsgeheim van sociale hulpverleners. We moeten daar heel voorzichtig mee omspringen, want het kan niet de bedoeling zijn een van de weinige vrijplaatsen, zoals de scholen, waar jongeren hun ideeën, zelfs de meest radicale, nog kunnen uiten, te hypothekeren. Zo zouden we een unieke kans laten liggen om in dialoog te gaan en een goed contact op te bouwen. Als je met niemand meer van gedachten kan wisselen, kan je ook geen mentoren ontmoeten die je weer veerkracht kunnen geven. Dan gaan jongeren radicaliseren wanneer ze alleen achter hun computer zitten. Zo levert de maatschappij sommige mensen over aan een wanhopig egocentrisme. Zo krijg je mensen aan de rand van de maatschappij, die zichzelf in het middelpunt van deze maatschappij plaatsen of er zich tegen afzetten door geweld te gebruiken.

Daartegenover hebben de gemeenschappen in ons land dus een grote taak te vervullen. In alles wat voorafgaat, zitten elementen die tot de bevoegdheid van de gemeenschappen behoren: preventie, onderwijs, begeleiding.

In het actieplan van de Vlaamse Regering wordt er in punt 1.4 gesproken over uitwisseling van informatie met de veiligheidsdiensten. Er werd aan de veiligheidsdiensten gevraagd om hun informatie zoveel mogelijk te delen. Hiervoor werden grote inspanningen gedaan. De nationale taskforce was daarvoor het geknipte discussieforum. De dynamische databank FTF is ook een nuttige tool daarvoor, maar de scope is beperkt tot de 'foreign terrorist fighters'. Dit wordt ingeschreven in de omzendbrief van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken betreffende de informatie-uitwisseling inzake de opvolging van de foreign terrorist fighters van 21 augustus 2015. In deze omzendbrief wordt aan de burgemeesters gevraagd om een Lokale Integrale Veiligheidscel op te richten die bedoeld is om informatie te delen met de lokale besturen en de lokale sociopreventieve sector met het oog op een correcte inschatting van de dreiging en het voorzien van een gepaste opvolging.

Laat mij hierbij nog enkele bedenkingen toe: de aanklampende aanpak die in omzendbrief wordt gehanteerd, is veel te veel een politieverhaal. Als er info is, heeft men de neiging om heel snel naar de politie te stappen. Uiteraard dient informatie te worden uitgewisseld, maar de primaire reactie van de handhavers mag niet altijd zijn om meteen in te grijpen. Zoals ik het vroeger reeds gezegd heb, moet er absoluut een kans worden gegeven aan de sociopreventieve aanpak. Jongeren hebben bijvoorbeeld rolmodellen nodig en een te snelle interventie van politie en justitie zou dat in gevaar kunnen brengen.

Mijn indruk is dat er heel veel wordt gefocust op de info van de gerechtelijke dossiers, namelijk de top van de piramide. Als er een gerechtelijk dossier bestaat, wil dat zeggen dat de persoon in kwestie zich reeds in een ver stadium bevindt en riskeert gewelddadig te worden. Wat mij interesseert, is om te weten hoe deze persoon tot dit stadium is gekomen en dat er alles wordt aan gedaan om te vermijden dat anderen zover komen. Daarvoor is er een grote nood aan gerichte studies en aan een aanpak die niet alleen op de individuen zelf is gericht, maar ook op hun omgeving (familie, buurt enzovoort). De benaderingen moeten ook niet allemaal worden gericht op 'radicaliseren' want iemand daarvoor opvolgen is al een stigmatisatie waarin de persoon een bevestiging van de reden van zijn eigen radicalisering riskeert te vinden. In dat opzicht is er een voortdurende verwarring in de definities. Men spreekt altijd over gewelddadige radicalisering maar daarmee zit men al in de definitie van terrorisme van het Strafwetboek. Dit kan ervoor zorgen dat de juiste doelgroep gemist wordt.

Op 24 augustus jongstleden heb ik via de media inderdaad een oproep gedaan aan de gemeenschappen. Wie het volledige interview heeft gezien, zal hebben kunnen vaststellen dat ik helemaal niet heb uitgehaald naar de gemeenschappen, integendeel. Het ging om een oproep aan alle betrokkenen omdat we iets moeten doen, ieder op zijn niveau. Investeren in veiligheidsdiensten is op dit moment natuurlijk nodig. Maar dat is kortetermijndenken. Preventie en opvoeding is op langere termijn veel noodzakelijker. Ik ken gelukkig heel wat mensen uit de sociale sector die daar hard mee bezig zijn. Hun werk is misschien minder indrukwekkend dan enkele arrestaties of huiszoekingen. Maar die mensen vermijden eigenlijk dagelijks een aanslag. Hun langetermijnwerk is veel belangrijker. Het komt aan de gemeenschappen toe om al deze initiatieven te steunen.

2. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

2.1. Tussenkomst van Ward Kennes

Ward Kennes zag de oproep van de procureur naar de gemeenschappen niet als een verwijt, maar wel als een erkenning van hun belangrijke rol in de integrale veiligheidsketen. De analyse van bepaalde problematieken geeft aan dat er, naast de sociaaleconomische en internationale aspecten, ook oog moet zijn voor de persoonlijke problematieken zoals de confrontatie met leegheid, de zoektocht naar zingeving of het omgaan met existentiële levensvragen. Een en ander brengt kwetsbaarheid met zich mee en maakt dat men vatbaarder is voor een totalitair discours, zeker voor de leeftijdsgroepen in kwestie.

Het gevangenisprobleem is moeilijker op te volgen op het niveau van de gemeenschappen, al hebben ze wel een rol te vervullen, denken we maar aan de problematiek van de enkelbanden. Wat de uitwisseling van informatie en het voeden van databanken betreft, vraagt de spreker of dit goed loopt. Is er genoeg input vanuit onderwijs, het welzijnswerk, het straathoekwerk enzovoort? Zijn er nog verbeteringen mogelijk?

De spreker besluit dat hij het een heldere analyse met duidelijke klemtonen vond. Hierop zal men in de verdere commissiewerkzaamheden moeten terugkomen in aanwezigheid van de betrokken ministers.

2.2. Tussenkomst van Yasmine Kherbache

Yasmine Kherbache ziet in de oproep van de federaal procureur eveneens een erkenning van de belangrijke rol van de gemeenschappen in het vermijden van problemen met radicalisering en terreur. Tegelijk is er ook een justitiële rol, met name in de opvolging van terreurverdachten, van de teruggekeerden, van wie uit

de gevangenis komt. Een verstandige aanpak is aangewezen, waarbij ieder op zijn domein en binnen zijn bevoegdheid de opdracht opneemt, maar ook een goede samenwerking met alle andere entiteiten is noodzakelijk. Het is niet altijd duidelijk of dat laatste goed loopt.

Yasmine Kherbache zegt dat de lokale besturen worden geïnformeerd over de lijst van foreign terrorist fighters. Wat de opvolging van die mensen betreft, is het plaatje niet compleet. Sommigen keren terug en zitten in voorhechtenis, anderen niet. De justitiehuizen moeten rondbellen om te weten hoe de opvolging verloopt. Kan er geen systematisch beeld zijn van de opvolging van die groep in Vlaanderen?

Er zijn terro-gedetineerden en geradicaliseerde of potentieel-radicaliserende gevangenen. De spreker vroeg al herhaaldelijk naar de aanpak ter zake. De federale minister van Justitie liet horen dat er twee internationale experts zouden worden aangeduid. Ook de opleiding van de cipiers zou worden aangepakt. Maar wat met de gedetineerden zelf? Hoe worden zij benaderd? De islamconsulenten roeien met de riemen die ze hebben, maar stellen zelf geen psychologen of psychiaters te zijn. Is er een aanpak op maat mogelijk? Zijn er goede voorbeelden om de terro-verdachten aan te pakken? Moet er geen beleidsverdieping zijn voor wat betreft de geradicaliseerden of de potentieel radicaliserende gevangenen, met een meer kwalitatieve insteek inzake begeleiding? Vooralsnog blijft het bij een heen-en-weerspel tussen het federaal en het Vlaams bevoegdheidsniveau. Yasmine Kherbache meent dat het tijd is om een echte concrete samenwerking op te zetten en de nodige investeringen voor gepaste begeleidingsprogramma's te doen. Hoever staat men?

De procureur verwees naar de uitwisseling van informatie in de LIVC's. Sociale werkers en politiediensten bekijken daar samen cases. Daarmee moet men inderdaad voorzichtig omspringen. Ook moet er rekening worden gehouden met de vertrouwensfunctie van de sociopreventieve werkers. Toch mist de spreker duidelijkheid over de omgang met onrustwekkende signalen die zij vaak eerst opvangen op het terrein. Er is nood aan een duidelijker kader waarbij die mensen met respect voor hun vertrouwensfunctie de signalen in het systeem kunnen inbrengen. Ze maakt de vergelijking met de jeugdzorg waarin er een systeem bestaat van een opeenvolging van verontrustende signalen die kunnen leiden tot de detectie van een probleem. Men zou de knipperlichten op een zorgvuldige manier moeten kunnen verzamelen. Wordt het niet stilaan tijd om daar werk van te maken? Ondanks alle aankondigingen is er nog altijd geen systeem. Nu tasten de hulpverleners in het duister en moeten ze zich behelpen. Sommigen proberen binnen een LIVC een moeilijke boodschap over te brengen, anderen durven niets zeggen uit schrik om iets fout te doen. Hoe kan dit op een verstandige manier worden aangepakt?

Wat met de opvolging van gedetineerden en van degenen die in voorhechtenis zitten? Radicalisering moet ook daar worden aangepakt. Rechters willen wel voorwaarden opleggen, bijvoorbeeld inschrijving in een deradicaliseringstraject, maar dat blijkt moeilijk als er geen helder aanbod is. Kan in die zin vooruitgang worden geboekt? Moeten rechters niet meer instrumenten krijgen om de opvolging van die personen beter te organiseren?

2.3. Tussenkomst van Jo De Ro

Jo De Ro vond het een verassende en verfrissende inleiding die enigszins haaks stond op wat hij had verwacht. De federaal procureur verwacht niet alle heil van het parket en van repressie. Hij heeft integendeel belangrijke zaken gezegd met het oog op een brede preventieve aanpak die op Vlaams niveau mogelijk is. De federaal procureur heeft een verleden als jeugdmagistraat. Dit is bijna een

pleidooi om heel wat magistraten te laten starten met een traject binnen het jeugdrecht. Mogelijk zullen zij dan latere oordelen of straffen anders kaderen. De procureur stelt eigenlijk dat het erop aankomt ervoor te zorgen dat jongeren nooit tot criminele feiten komen, dat er voortijdig preventief moet worden ingegrepen. Dat negatieve sympathie moet worden omgebogen naar positieve sympathie en fierheid over de eigen wijk, is een verhaal dat de gemeenten bekend in de oren klinkt.

Jo De Ro hoort graag dat de gevangenis niet de oplossing is. Dat is een uitspraak die te vaak als 'soft' wordt aanzien. Het is belangrijk dat de procureur dat hier publiekelijk verklaart. Dat creëert openingen voor de preventieve aanpak die op Vlaams niveau moet worden gerealiseerd. Uiteindelijk draait alles om het omzetten van wanhoop in hoop, om het bieden van toekomstmogelijkheden. Dat maakt het bevoegdheidskader van de gemeenschappen veel breder. De oproep van de procureur ziet de spreker dan ook als een pleidooi om een warm partnerschap tussen de diverse bevoegdheidsniveaus te smeden.

Ziet de procureur in eigen land of in het buitenland deradicaliseringstrajecten die succesvol zijn? Wat het aanklampend beleid via de LIVC's betreft, onderschrijft Jo De Ro de stelling dat dit te veel een politioneel verhaal is. Waarop moet het accent liggen? Eerder op de welzijnsaspecten – instellingen als CAW's of cgg's – of meer op onderwijs of jeugd – leerlingenbegeleiders of JAC's? Of is de vraag aan de gemeenschappen er veeleer op gericht om alle mogelijke bevoegdheids-materies beter te doen samenwerken, zoals dat ook bedoeld is in de resolutie van het parlement?

De procureur acht het belangrijk dat religie een plaats krijgt in datgene wat de gemeenschappen uitbouwen. Daarbij noemde hij expliciet de open en gesloten instellingen waar radicaliserende jongeren terechtkomen. Is er inmiddels een verbetering zichtbaar? Begeleiding en professionalisering zijn immers trajecten waar Vlaanderen op ingezet heeft. Het zou hoopvol zijn moest de federaal procureur kunnen bevestigen dat er het laatste anderhalf à twee jaar op dat vlak vooruitgang is geboekt.

De informatie-uitwisseling in het kader van de LIVC's blijkt nog niet optimaal. In Vilvoorde leeft de indruk dat men nog altijd te veel zelf voedt, maar relatief weinig informatie van andere gemeenten terugkrijgt. Jongvolwassenen bewegen zich uiteraard en de grenzen met buurgemeenten zijn fictief, ook wat radicalise-ring betreft.

Jo De Ro ziet een hoopgevend signaal in het feit dat de middelen en mensen die worden ingezet lessen kunnen inhouden op het gebied van een brede preventieve werking. De partnertafels die in zijn stad rond drugs en kleine criminaliteit worden georganiseerd, brengen alle mogelijke betrokkenen samen: jeugdparket, cgg, CLB, school, ouders, vrienden, sportvereniging enzovoort. Het doel om een versterkte preventieve werking te ontwikkelen op de gebieden waarvoor Vlaanderen bevoegd is, lijkt haalbaar en dat is positief. Het pleidooi van de procureur betekent een belangrijke ondersteuning voor iedereen die preventief werkt op het terrein.

2.4. Tussenkomst van Imade Annouri

Imade Annouri sluit zich aan bij de opmerking over de verfrissende toon van de uiteenzetting van de procureur die een positieve toon zet. Hij hoort graag dat de spreker aangeeft dat een term als 'jihad' wordt misbruikt door een groep extremisten. Dat is een signaal dat sterke nadruk verdient: de modale moslim is een bondgenoot in de strijd tegen radicalisering en moet ook als dusdanig

worden behandeld. De radicalen stellen zich tot doel de groepen in de samenleving tegen elkaar op te zetten. We mogen echter niet in die val trappen.

Als sociaal werker van opleiding vindt Imade Annouri de boodschap rond preventie cruciaal. De rol van sociale werkers zoals jeugdwerkers en straathoekwerkers is daarin primordiaal. Die mensen hebben voelsprieten en weten wat er bij jongeren leeft. Zij kunnen zorgen voor een veilige omgeving waarin jongeren ook hun radicale ideeën kunnen uiten. Daar hebben ze er vat op en kan ervoor worden gezorgd dat die jongeren niet verder afglijden. Dat is de grote inzet en niet de spectaculaire arrestaties. Arrestaties en invallen zijn mooi voor de media en zijn misschien een succes op de korte termijn. Preventie biedt echter hoop. Het zijn de jeugdwerkers en straathoekwerkers die elke dag aanslagen vermijden en jongeren opnieuw perspectief voor de toekomst bieden. Daarop moet sterk worden ingezet voor de effecten op de lange termijn.

De justitiehuizen onderstrepen het belang van straathoekwerkers en andere mensen die vroeg signalen kunnen opvangen. Tegelijk valt het op dat sommige justitiehuizen een goede en snelle link hebben naar staatsveiligheid, parket en politiediensten, andere dan weer niet. Merkt de procureur dat ook en wat is eraan te doen? Hoe kan men de mazen van het net dichten en alle lijnen zo kort mogelijk houden?

Minderjarigen komen inzake radicalisering alsmaar prominenter op de voorgrond. In dit verband is de rol van de jeugdinstellingen en de samenwerking met de veiligheidsdiensten van belang. Een artikel in De Standaard verduidelijkte hoe de jeugdinstellingen omgaan met jongeren die er radicale ideeën op nahouden. Dat is een andere benadering dan bij geradicaliseerde volwassenen. Jongeren zondert men niet af, maar zet men juist samen met andere jongeren. Er wordt een mogelijkheid tot gesprek gecreëerd. Zo kunnen ze hun radicale ideeën uiten en aftoetsen met anderen. Men grijpt pas in als er een duidelijk negatief effect is op de andere jongeren. Tegelijk blijkt de samenwerking met de veiligheidsdiensten niet altijd optimaal. Zo werd een opgepakte minderjarige Syriëganger naar een jeugdinstelling gebracht zonder dat men daar vooraf over op de hoogte was gesteld. Men kon er zich onvoldoende op voorbereiden en moest er plots mee aan de slag. Die jongere komt dan terecht in een groep jongeren die er omwille van andere feiten zitten en krijgt er een soort van heldenstatus, wat een negatief effect genereert en de hele groep beïnvloedt. Hoe kan men dat vermijden?

Is het geen optie om de jeugdmagistratuur een soort van stage te laten lopen bij de verschillende instellingen om de leefwereld van radicaliserende jongeren te leren kennen? Zo zouden ze meer gewicht in de schaal kunnen leggen inzake beleid vanuit het parket.

2.5. Tussenkomst van Michel Doomst

Michel Doomst vindt het een sterk signaal van de procureur. Hij stelt eigenlijk voorop dat elk niveau wel zijn best doet, maar dat samenwerken nog beter zou zijn. Het gaat inderdaad om mensen van bij ons. Wachten op concrete feiten is niet aan de orde. Snel signalen opvangen en signaleren is de boodschap. Dat kan via de buurt of de school naar politie en gerecht gaan. Hoe kan men vanuit de lokale leefomgeving signalen sneller naar het gerecht doorsturen? Tegelijk verbaast de stelling van de procureur dat men soms te snel doorstuurt. Hoe komt men tot de juiste modules van aanpak inzake preventie en repressie? Kan het zinvol zijn dat er meer afspraken worden gemaakt tussen de preventieve en de repressieve kant van de aanpak? Dat kan de Vlaamse werking ook versterken. Is er geen nood aan een soort 'samenwerkings-anti-radicalisme'?

2.6. Tussenkomst van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman is blij dat het preventieve aspect en het welzijnsbeleid zo sterk worden benadrukt als essentiële schakels in het veiligheidsbeleid. Het helpt om de brede voedingsbodem weg te nemen vanuit een vertrouwensrelatie en niet vanuit de stigmatiserende noemer van deradicalisering. Dat is met name de noemer waaronder bepaalde projecten subsidie krijgen.

De procureur ziet een grote verantwoordelijkheid voor de gemeenschappen. Hij heeft het daarbij over onderwijs en jeugdwerk. Er moet volgens hem meer ruimte zijn voor religie. Ook is er meer expertise nodig. Is die vandaag voldoende aanwezig? Hoe kan men die verwerven en versterken?

Op de OCAD-lijst staan zowat 350 mensen die teruggekeerd zijn of op het punt staan om te vertrekken. Zowat 70 percent daarvan zijn jongeren en minderjarigen. Een specifieke aanpak, gericht op preventief ingrijpen en vertrouwen, is daarvoor nodig. Is het ook niet nodig de omgeving te versterken? Het gaat dan om ouders, broers en zussen, neven en nichten, de familie. Ook zijn er organisaties zoals moedergroepen en vrijwilligersorganisaties of mensen die vanuit hun ervaringen willen voorkomen dat het anderen overkomt. Kan er meer gebeuren om het groeiende vrijwilligersveld meer te ondersteunen en te versterken? Hoe pakt men dat het best aan?

Verscheidene landen hebben exitprogramma's. Iedereen pleit ervoor, maar wat houdt het precies in? Het lijkt te gaan om maatwerk en men gaat aan de slag met de omgeving. Zijn er goede voorbeelden die gekopieerd of geëxtrapoleerd kunnen worden? Of moet Vlaanderen zijn eigen programma uitwerken?

2.7. Tussenkomst van Bart Somers

Bart Somers maakt gewag van een historisch moment. Nog nooit in de geschiedenis van het Vlaams Parlement heeft een federaal procureur hier zijn opwachting gemaakt om zijn inzichten te delen over wat volgens het lid een van de grootste uitdagingen ooit is voor de samenleving.

Federaal procureur Van Leeuw staat in de spits van de strijd tegen terrorisme en heeft een glasheldere boodschap: het belangrijkste niveau waarop radicalisering in de diepte kan worden bestreden, is dat van de gemeenschappen. In de veiligheidsketen vervullen de gemeenschappen dus de belangrijkste rol om terrorisme te bestrijden. Dat is een belangrijke verantwoordelijkheid. Kern van de uitdaging is de strijd tegen terrorisme aan te gaan via een strijd voor beter samenleven. Dat is een verhaal van aanpakken van segregatie, garanderen van gelijke kansen, discriminatie tegengaan, verzekeren van meer sociale mobiliteit, meer empowerment, ondersteunen van de verlichte krachten binnen de moslimgemeenschap, een positieve houding aannemen tegenover diversiteit en inclusie waarmaken. Is iedereen zich voldoende bewust van die opdracht? Is men daar goed en voldoende en moedig genoeg mee bezig? Zo niet, kan de uitdaging over luttele jaren opnieuw en nog sterker de kop opsteken.

De teruggekeerde Syriëstrijders opvolgen vraagt enorm veel capaciteit. Deradicalisering is een heel moeizaam proces dat weinig garanties biedt. Lokaal leeft er nog altijd de discussie of men wel beschikt over een complete lijst met ex-Syriëstrijders. Is dat zo? En wat te doen als men met dergelijke mensen wordt geconfronteerd? Er leefden ideeën om ze te screenen en in te delen in categorieën naargelang van het mogelijke gevaar. De aanpak wordt daar dan op afgestemd. Moeten die mensen een enkelband krijgen? Zou dat een goede maatregel zijn? Hoe ziet de procureur de categorisering van de ex-Syriëstrijders? Wat kan er meer en beter?

Met betrekking tot de Vlaamse reïntegratieambtenaar en de taak van de gemeenschappen om mensen na een gevangenisstraf in de maatschappij te reïntegreren, zijn er signalen die stellen dat er een onderbemanning is en onvoldoende ondersteuning. Wat kan op dat vlak gebeuren?

Preventief werken, het samenleven bevorderen en de veiligheid garanderen, moeten uiteindelijk gebeuren op het niveau van de lokale besturen. Daar komt alles samen, en met name in de LIVC's. Een burgemeester heeft vandaag een verpletterende verantwoordelijkheid, maar heeft nog altijd geen toegang tot alle informatie. Hoe staat de federaal procureur tegenover het verlenen van een veiligheidsmachtiging aan de burgemeesters? Dat moet hen toelaten om alle dossiers fundamenteel te begrijpen en maatwerk te kunnen leveren, samen met de politie en het preventiewerk.

Dan is er nog de problematiek van het gedeeld beroepsgeheim. Bij overleg met mensen van politie- en preventiediensten, wordt niet alle informatie vrijgegeven. In Nederland leeft ter zake een andere cultuur. Daar wordt het integrale dossier wel op de tafel gelegd en er wordt een omkadering op maat gezocht. Er is een gedeeld beroepsgeheim en de spreker is vragende partij om dat ook bij ons in te voeren. Deelt de procureur die mening?

2.8. Tussenkomst van Matthias Diependaele

Matthias Diependaele verbaast zich erover dat iedereen het eens blijkt met wat de procureur heeft aangebracht. In alle discussies en overlegmomenten in de commissie was er steeds een streven om een evenwicht te vinden. Ook de resolutie omarmt dat evenwicht tussen enerzijds de maatschappelijke verantwoordelijkheid en anderzijds de individuele verantwoordelijkheid. Dit laatste was afwezig in de bijdrage van de procureur en in de tussenkomsten van de collega's. Men draagt ook individuele verantwoordelijkheid als men de keuze maakt om de weg van de radicalisering op te gaan. Er bestaat uiteraard een voedingsbodem, maar dat ontslaat niemand van de individuele verantwoordelijkheid als men de keuze maakt om zich vijandig op te stellen tegen de maatschappij waarvan men deel uitmaakt.

Het lid benadrukt dat hij het volkomen eens is met de visie dat een sterke inzet op preventie broodnodig is. Daar is er zeker nog werk te verrichten. Het stoort de spreker echter mateloos dat er vandaag slechts één kant van het integrale verhaal werd belicht.

Het evenwicht ontbrak ook volledig in de tussenkomst van de procureur over het veiligheidsaspect. Iedereen in dit land heeft recht op veiligheid en dat behelst een grote verantwoordelijkheid voor de overheid, ongeacht waar men verblijft. Een federaal procureur die opsluiting op een dergelijke manier benadert, baart het lid zorgen. Hij kan zich er wel in vinden dat opsluiting steeds goed omkaderd moet gebeuren. De overheid draagt echter de verantwoordelijkheid om de veiligheid te garanderen, zeker als de samenleving een dreiging met zwaar geweld ervaart.

Matthias Diependaele besluit dat hij het niet oneens is met de uiteenzetting van de procureur, maar hij vindt ze te eenzijdig, zeker afkomstig van een persoon die inzake veiligheid een zware verantwoordelijkheid draagt.

2.9. Tussenkomst van Joris Poschet

Joris Poschet betreurt dat Matthias Diependaele doet uitschijnen dat de andere fracties niet bekommerd zouden zijn om de algemene veiligheid. Het gaat immers om een integrale veiligheidsketen en de cruciale rol van de gemeenschappen daarin. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn de Vlaamse en de Franse

Gemeenschap actief. De Vlaamse Gemeenschap zette een arsenaal op het getouw om radicalisering in de diepte aan te pakken. Aan Franstalige kant is dat er ook, zij het in mindere mate. Het veiligheidsbeleid kan sinds de zesde staatshervorming door de Brusselse minister-president worden gecoördineerd. Gebeurt er in Brussel voldoende om de verschillende beleidsniveaus met elkaar te verbinden? Gebeurt er voldoende in de Brusselse gemeenten om de maatregelen die vanuit het Vlaamse niveau worden aangeboden op het terrein uit te voeren? Is er voldoende uitwisseling van best practices tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap? Het lid is bezorgd over de valorisatie van de bestaande maatregelen in Brussel.

2.10. Tussenkomst van Nadia Sminate

Nadia Sminate herinnert aan de oorspronkelijke reden waarvoor de procureur vandaag werd uitgenodigd. Het ging niet om de oproep over de preventieve rol van de gemeenschappen, maar wel over het beter omkaderen van terugkeerders, van gedetineerden en van zij die de gevangenis verlaten. Het betoog hier in de commissie had voor 95 percent betrekking op de preventieve rol van de gemeenschappen, waaraan het parlement na uitvoerig debat al een resolutie heeft gewijd. Over wat de procureur in de media heeft gelanceerd, kwam er in zijn betoog vandaag weinig aan bod.

Zelf wil Nadia Sminate weten welke drukkingsmiddelen de Vlaamse Gemeenschap en de lokale besturen hebben om een deradicaliseringstraject op te leggen als er geen gerechtelijk bevel is om zo'n traject te volgen. Men moet vooralsnog rekenen op de vrijwilligheid van degenen die men zou moeten omkaderen. Dat is een groot probleem. Wat als de hulpverlening niet op die vrijwilligheid kan rekenen? Dat is de essentie waarover het debat van vandaag moest gaan.

Er is een beter zicht nodig op wie wordt opgevolgd en hoe dat gebeurt. Er zijn in de gevangenissen welgeteld twee coördinatoren die zich bezighouden met de opvolging van 150 plus 50 gedetineerden. Kan dat wel goed gaan in die verhouding: twee coördinatoren voor 200 personen? Uiteraard zijn er ook de reguliere welzijnswerkers in de gevangenissen. De spreker hoopt dat er binnen Welzijn meer middelen worden ingebracht om te kunnen werken met mensen die een degelijke en specifieke opleiding genoten.

3. Antwoorden van federaal procureur Frédéric Van Leeuw

Procureur *Frédéric Van Leeuw* stelt dat er een tiental jaar geleden, bij zijn aantreden op het federaal parket, een heel andere cultuur heerste bij parket en veiligheidsdiensten over het geheim van informatie en het geheim van het onderzoek. Sinds enkele jaren wordt men geconfronteerd met honderden vertrekkers naar Syrië. Het gaat niet meer om de kleine aantallen vertrekkers naar Afghanistan of Somalië. Men stelde ook vast dat de band met de kleine criminaliteit en de steun in de lokale gemeenschappen veel groter is dan verwacht. Er is intussen op alle niveaus een cultuurverandering ingezet. Er wordt informatie gedeeld door maatschappelijk werkers naar de politie en justitie. In 2007 was er al de omzendbrief PLP41 over uitwisseling van informatie tussen school en lokale politie, maar dan op vrijwillige basis. Sinds 2014 zijn er concrete vragen gerezen inzake het delen van informatie. Met OCAD was men in 2012 al begonnen met de fameuze OCAD-lijst, die tot de FTF-databank heeft geleid. Met die dynamische databank wordt het onder meer mogelijk om die via de informatiekaart ter beschikking te stellen van de lokale besturen. Dat betekent een enorme vooruitgang en vergde een grote inspanning bij justitie om 'breder' te denken.

In het kader van een gerechtelijk proces rond mensen die geacht worden onschuldig te zijn tot hun schuld bewezen is, wordt er heel wat informatie geput uit dossiers om administratieve maatregelen te nemen. Het is zaak om daar voorzichtig mee om te springen. Dat is ook steeds gebeurd. Met de LIVC's, de dynamische databank en de informatiekaart kan al heel wat informatie worden doorgespeeld aan de burgemeesters. Dat is een enorme vooruitgang.

Een veiligheidsmachtiging toekennen aan de burgemeester is een politieke keuze. Het parket volgt de keuzes die de politiek maakt. De informatiekaart bevat al veel informatie. De enige informatie die er nog niet op terug te vinden is, zijn onderzoeksdaden die onder geheimhouding zijn gevraagd. De procureur meent dat die informatie ook niet naar iedereen moet gaan en geheim moet blijven. Hij haalt de invallen in Verviers aan als voorbeeld van een operatie die bijna mislukte door het uitlekken van informatie via een sms van de lokale politie naar alle lokale collega's. Ook informatie die via buitenlandse diensten komt, kan eigenlijk niet worden gedeeld. Anders zou men een belangrijke informatiebron kunnen verliezen.

De databank en de informatiekaart bevatten dus al veel informatie. In de dynamische databank gaat het vandaag alleen om de foreign terrorist fighters. Dat is echter slechts de top van de piramide. OCAD werkt intussen ook aan een databank rond haatpredikers. Dat wordt eerder door het lokale parket behandeld. Heel wat informatie zou via de lokale politie moeten komen. Daar stelt men vast dat sommige gemeenten via de lokale politie heel hard meewerken, terwijl er in andere gemeenten niets wordt gedaan. Er zijn bijvoorbeeld gemeenten die geen enkele geëncodeerde informant hebben. De informatie moet van twee kanten komen.

Het heeft veel moeite gekost om in het kader van de sociopreventieve actie informatie te delen. Men ziet zich daar vandaag door de situatie ook toe gedwongen, en dat vindt de procureur positief. Men is minder verdeeld dan voordien.

De opvolging van ex-gedetineerden is eigenlijk een onderdeel van de integrale problematiek met betrekking tot de gevangenissen. Iemand die de procureur persoonlijk al heel lang kent, werd plots uit de gevangenis vrijgelaten zonder middelen en zonder plaats om naartoe te gaan. Zelf is hij overtuigd van de nood aan straffen, maar net zo goed van de behoefte aan een opvangnet als mensen vrijkomen. België behoort tot de landen die de strijd tegen het terrorisme is aangegaan en kan bogen op meer dan 40 terreurprocessen en 120 terreurveroordeelden. Vroeg of laat komt een gedetineerde echter vrij. Moeten zij dan aan hun lot worden overgelaten? Er gebeurt weliswaar al veel, maar nog te weinig. Perspectieven voor de toekomst zijn nodig, anders is het straffen zinloos en kunnen er gevaarlijke frustraties ontstaan. Vandaar de oproep van de procureur. Het gaat niet alleen over de 200 mensen op de lijst met een terreurstempel, maar vooral ook over de honderden kwetsbare mensen in de gevangenis die gevoelig kunnen zijn voor een radicaal discours.

De procureur haalt het voorbeeld aan van de broers El Bakraoui die een crimineel verleden en geen toekomst hadden. Terecht werden zij voor hun criminele feiten zwaar gestraft, maar ze hadden geen toekomstperspectieven. Hier moet hard op worden gewerkt. Anders moeten er andere keuzes worden gemaakt, namelijk dat dergelijke mensen nooit meer de gevangenis kunnen verlaten. Dan komen we echter in een ander soort maatschappij terecht. In ons systeem bestaat gelukkig een systeem van straffen, gecombineerd met een model van begeleiding van de minderjarige. Dat maakt deel uit van de rijkdom van onze maatschappij en onderscheidt ons van landen waar minderjarigen als volwassenen worden behandeld.

De informatie-uitwisseling in de LIVC's wordt via de omzendbrief georganiseerd en dat is positief. Veel is echter afhankelijk van de goodwill van de lokale besturen en dat levert wel eens problemen op. Sommige gemeenten werken zeer hard mee in het kader van de problematiek, maar andere doen niks. De wil is er niet altijd en dan ontstaan er problemen. Men kan zich niet permitteren dat er in een aantal gemeenten niets gebeurt. Het probleem heeft ook betrekking op de verhouding tussen de verschillende parketten, met en tussen federale en lokale politie. De vraag rijst onder meer of er geen eenheid van commando moet zijn voor bepaalde thema's. Of een plaats waar ieder binnen de eigen bevoegdheid een persoonlijke aanpak kan ontwikkelen. LIVC's zijn een goed begin, maar men blijft afhankelijk van de wil van de burgemeesters en de gemeenten om daarin te investeren. Dat vergt ook middelen en die ontbreken blijkbaar in bepaalde gemeenten. De procureur heeft de indruk dat er te veel verdeeldheid is inzake aanpak. Hij ziet liever meer aansturing op dat vlak.

Het blijft moeilijk om duidelijk te maken dat een sociopreventieve aanpak kan gebeuren in combinatie met een gerechtelijke opvolging. Het is niet omdat iemand gerechtelijk wordt opgevolgd, dat er daarnaast niets moet gebeuren. Men moet goed de finaliteiten van de interventies bekijken. Het boeit de procureur wat er op Vlaams niveau inzake het sociopreventieve werk gebeurt, zeker ook omdat hij minder werk heeft als dat goed wordt aangepakt. De stijging van de terreurdossiers met 400 percent over de jongste twee à drie jaar is opmerkelijk. Er lopen inderdaad al veel initiatieven en alles vergt tijd. Maar men moet zich terdege bewust zijn van de reële urgentie dat er iets gebeurt rond het samenleven in onze maatschappij.

Beroepsgeheim is volgens procureur Van Leeuw noodzakelijk, maar er zijn ook afspraken nodig over het delen van informatie tussen verschillende categorieën van personen, zelfs als die niet dezelfde bedoeling hebben. Het blijkt moeilijk om dat in wetgeving te vatten, al is er momenteel wel een wetsvoorstel in die zin. Men moet informatie kunnen gebruiken, zonder er meteen een politioneel verhaal van te maken. Men moet verder beseffen dat door het beschikken over informatie ook de verantwoordelijkheid verschuift. Men houdt dat vaak liever af. Sinds de aanslagen gaat alle informatie rechtstreeks naar boven en komt bij de procureur terecht. Men verzuipt erin. Dat compromitteert de gerechtelijke aanpak van de Syriëstrijders. Men werkt met meer dan de helft van de capaciteit alleen rond terrorisme. Men kan op de andere materies niet inzoomen. Het is echter juist op die kleine en grote criminaliteit dat moet gefocust worden om tijdig de signalen van radicalisering en stappen in de richting van terrorisme en aanslagen te detecteren. Als men een terreurdossier moet openen, is het al te laat.

Als voormalig jeugdmagistraat en als medestichter van een huis voor problematische jongeren in Brussel, weet de procureur dat werken zonder mandaat aan maatschappelijk werkers veel kansen biedt om een relatie met die jongeren herop te bouwen. Het terug opbouwen van zo'n relatie is vaak het enige redmiddel voor jongeren die in moeilijke omstandigheden opgroeien. Dat kan een sociaal werker zijn, maar ook iemand van de familie. Als dat echter opgelegd wordt, heeft dat geen enkele kans op succes. De procureur kent mensen die vrijgelaten werden op voorwaarde dat zij een psychologisch parcours zouden volgen. Zonder de wil en de medewerking van de betrokkene, is er echter geen kans op succes.

De leefomgeving is inderdaad een belangrijke factor. De sociale kring in de maatschappij wordt echter steeds kleiner, familie incluis, zelfs binnen de moslimgemeenschap. Het gaat om een generatie die antwoorden zoekt op internet. Het omgaan met die nieuwe generatie betekent een enorme uitdaging. Moet er op school niet meer worden gedaan om onze jongeren daarop voor te bereiden? Op het internet wordt veel informatie opgepikt en worden jongeren

'alleen samen'. Ze leven geïsoleerd en communiceren met bijvoorbeeld personen uit Syrië, met wie ze dan uiteindelijk, bijvoorbeeld, willen trouwen. Dat brengt al snel een radicaliseringsproces op gang. Het is het kortsluiten van alle traditionele circuits om kennis en ervaring over te dragen. Zeker wanneer het mank loopt binnen de eigen familie en omgeving is het zaak om daar ondersteuning te bieden. Die boodschap bracht de procureur ook over bij de voorzitter van de Moslimexecutieve. Die voorzag veel projecten voor jongeren, maar men moet zich ook focussen op hun familie. Het zijn immers in eerste instantie de familieleden die de radicalisering een halt kunnen toeroepen. Een té gerichte aanpak, maakt dat men jongeren mist. Op zestien of zeventien jaar zijn jongeren de facto 'radicaal' en denken ze in zwart-wittermen. Men zoekt een manier om de eigen radicaliteit te verwoorden. Zonder goede omkadering, kan dat rampzalig eindigen.

De procureur stelt dat de correcte informatie ook zijn weg moet vinden tot bij het gerechtelijk apparaat. Men moet weten wat er aan informatie voorhanden is en dat vergt een inspanning. Hier kan in het kader van de opleidingen van magistraten aandacht aan worden besteed. De spreker verwijst naar de vrijlatingsvoorwaarden van de zogenaamde 'mama jihad' die in de praktijk volkomen ontoepasbaar waren. Ze mocht niet naar Molenbeek gaan, maar daar bevindt zich precies het justitiehuis van Brussel. De magistraten dachten blijkbaar ook dat er in ons land effectief deradicaliseringstrajecten bestaan want ze moest verplicht zo'n traject volgen. Op het internet zijn tal van deradicaliseringstrajecten in Frankrijk te vinden, maar niks in België. Uit dit voorbeeld blijkt dat ook de magistratuur een inspanning moet doen om te weten wat er allemaal bestaat.

Het is nog te vroeg om te stellen dat een deradicaliseringstraject een succes kan zijn. Het blijft nog een raadsel, ook met wat er momenteel nog wordt bedacht en gezien de evolutie in de omringende landen. Men ziet wel een aantal oud-strijders terug in het vizier komen en dat zou aanleiding kunnen zijn voor een pessimistische evaluatie. Deradicalisering is ontzettend moeilijk. Dat maakt preventie des te belangrijker, zodat de mensen niet te ver doorslaan. De procureur heeft geen pasklaar antwoord, maar er zijn links naar oud-strijders bij de diverse aanslagen, die teruggaan tot de aanslag op generaal Massoud. De invloeden van de eerste generatie jihadisten blijven tot op vandaag aanwezig. De generatie van vandaag is echter veel groter en ondergaat die invloeden nog steeds. Dat vraagt om actie en de procureur is bereid om daarover samen na te denken.

Welke 'recepten' zijn er? Als het om mensen gaat, zijn er projecten en pedagogische trajecten nodig, maar men moet vooral zoeken naar wie de persoon nabij is. Het blijkt altijd moeilijk als een persoon die al relationele problemen heeft, zich moet aanpassen aan de instelling in plaats van omgekeerd. Die persoon zou meer kunnen worden geholpen als de instelling zich zou aanpassen. Dat vergt uiteraard een extra inspanning van de instelling en geen enkele situatie is dezelfde. Daarom roept de procureur op om zoveel mogelijk kleine projecten te steunen, zoals bijvoorbeeld dat van de mama's van de Syriëstrijders. Het is effectiever om een microproject op te zetten voor enkele Syriëstrijders dan te proberen om dat te doen voor honderd. Mogelijke mislukking moet echter worden ingecalculeerd.

Groot probleem van de justitiehuizen is waar de informatie gecentraliseerd kan worden. Men kan niet verwachten dat iedereen aan iedereen de informatie doorgeeft. Er is een groot gebrek aan automatisering van de informatie-uitwisseling en het ontbreekt aan mankracht daarvoor. Het personeelsbestand van het federaal parket wordt uitgebreid en de procureur heeft voorgesteld dat een aantal mensen aan statistieken en data-uitwisseling werkt. Het vergt enorm

veel tijd en inspanning om dat te doen en vooral om dat tijdig te doen. Als iemand onder aanhoudingsmandaat wordt geplaatst, kent men op tijd de juiste informatie, maar niet als iemand in verdenking wordt gesteld. Op dat niveau moeten een aantal zaken worden verbeterd. Op dit ogenblik moet er met betrekking tot identiteitsbewijzen om informatie worden gevraagd aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken voor intrekking van de identiteitskaart, dat van Buitenlandse Zaken voor de paspoorten, aan OCAD voor de bevriezing van goederen, aan het gevangeniswezen met betrekking tot uitwisseling van informatie van wie zich daar bevindt enzovoort. Dit zijn allemaal vragen die het federaal parket vroeger niet kreeg en waardoor de werklast met zowat 300 percent is verhoogd. Het lokaal parket verzet dan weer bergen werk inzake de situering en de aanpak van radicalisering. Zij bepalen in feite of radicalisering naar terrorisme neigt. Dit brengt ook een hoop extra werk met zich mee.

Gezien de nood aan een persoonlijke aanpak, zijn de bevoegdheden van de gemeenschappen heel sterk betrokken. Er moet worden gewerkt rond omgang met nieuwe media, maar net zo goed rond inhoudelijke vragen. Dat hoeft niet noodzakelijk om religie te gaan, maar men moet voorkomen dat jongeren antwoorden online zoeken als ze die niet vinden bij familie, school of instelling. Jongeren moeten de tools krijgen om een keuze te leren maken en voorstellen te analyseren. Heel wat Syriëstrijders blijken daartoe niet in staat. Ze lijken in een 'digitale' wereld te leven en niet in de werkelijkheid.

Er is vaak sprake van het inschrijven van de laïciteit in de Grondwet, en dat debat mag er voor de procureur aan worden gekoppeld. Er moet in het onderwijs en in gevangenissen en jeugdinstellingen een forum zijn waar mensen antwoord kunnen krijgen op hun innerlijke vragen. Zo zijn er te weinig imams in die omgevingen. Het gaat echter om meer dan dat, aangezien er ook andere vormen van extremisme zijn en het niet enkel gaat om oorspronkelijke moslims, maar ook om bekeerlingen die tot een extreme vorm van jihadistisch salafisme radicaliseren.

Preventie en repressie moeten soms gelijklopend gebeuren. Soms moet er afstand worden genomen en moet justitie de zaak in handen nemen, onder meer om niemand in gevaar te brengen. De lokale taskforces hielpen enorm inzake contact op dat niveau. Waar de juiste personen op dat niveau betrokken zijn en de wil aanwezig is, werkt het ook goed. Soms worden echter niet de juiste vragen gesteld of worden niet de juiste mensen ingeschakeld en stuurt de FGP niet de persoon die over de juiste informatie beschikt. Het gaat om willen, maar het lijkt wel steeds beter te gaan. De cultuur verandert, al vergt dat wat tijd.

De terugkeer van Syriëstrijders baart zorgen. Men heeft er geen benul van wie terug zal keren, al veronderstelt men dat er heel wat ter plaatse tot de dood zullen strijden. Een tiental personen heeft wel al officieel gevraagd om terug te kunnen komen. In dat verband ziet men zich geconfronteerd met enkele problemen. Geopolitiek is de vraag naar samenwerking met Turkije een groot vraagstuk. Juridisch is het bijzonder moeilijk om minderjarigen gedwongen naar België te laten terugkeren. Men kan voor een minderjarige geen internationaal of Europees aanhoudingsmandaat uitvaardigen. Er is geen instrument om die hier te krijgen. Het aanpassen van de wetgeving van 1965 is een hoognodig maar moeizaam proces, aangezien dat evengoed via de gemeenschappen moet passeren. Voor meerderjarige Syriëstrijders wordt automatisch een aanhoudingsmandaat aangevraagd om hen zoveel mogelijk gecontroleerd te laten terugkeren.

De procureur werpt op dat men in gedachten moet houden dat er naar aanleiding van de oorlogsomstandigheden intussen heel wat jonge mannen met een traumatische ervaring zijn aangekomen. Is er voor hen voldoende begeleiding?

De volgende jaren kan zich bovendien een nieuw probleem manifesteren, met name dat van de gepleegde oorlogsmisdaden. Traumatische oorlogservaringen wortelen diep. De jeugdsector blijkt niet klaar om dergelijke traumaschade op te vangen. Dit verbaast de procureur gezien het probleem zich al ruim een decennium stelt, onder meer met de Afrikaanse kindsoldaten die hier bendes vormen en er vaak het voortouw in nemen. Er is nood aan specifieke trajecten om te voorkomen dat dit een nieuwe tijdbom wordt. Vandaar de oproep om zich klaar te maken voor de opvang van terugkerende minderjarige strijders en voor de mensen die in conflictgebieden traumatische ervaringen hebben opgedaan. De beleidsaandacht hiervoor blijft vooralsnog te vaag. Het gaat niet enkel over de Syriëstrijders, maar ook over de vluchtelingen die intussen erkend zijn.

De institutionele constructie van ons land en van Brussel is bijzonder complex. Geradicaliseerde personen kijken ook niet naar de taalgrens. Men moet evolueren naar fora waar men vanuit de eigen bevoegdheden samen naar een oplossing kan zoeken.

De enkelband ressorteert niet onder de verantwoordelijkheid van de procureur zolang er geen gerechtelijk dossier is. Persoonlijk is hij van mening dat een enkelband niemand belet om een aanslag te plegen. Grote vraag is welke controle er nodig is. Wordt een persoon daarmee niet nog meer afgezonderd?

De procureur besluit dat het lokale en het gemeenschapsniveau de belangrijkste niveaus zijn voor de bestrijding van radicalisering. Ook het niet-institutionele is erg belangrijk: er moet worden gewerkt met en rond de families en de omgeving. De analyse van de procureur leert dat het veelal gaat om jongeren die met veel vragen uit de puberteit blijven zitten, een periode waarin radicale ideeën vaak voorkomen. Zij hebben de sprong naar de volwassenheid niet gemaakt en blijven zitten met de vragen uit hun puberteit. Hij ziet mogelijkheden als men mensen kan samenbrengen rond het inzetten voor een gemeenschappelijk doel, voor de gemeenschap. Zo wordt het voor jongeren die opgegroeid zijn in besloten kringen misschien mogelijk om nieuwe kansen te grijpen. Dat vergt denkwerk.

De procureur zegt nog dat hij vooral openlijk en eerlijk met een eigen mening is aangetreden en dat hij niet de bedoeling had om Justitie te vertegenwoordigen.

4. Replieken van de commissieleden

Bart Somers acht het belangrijk om te horen binnen welke context de procureur werkt en welke beleidsaanbevelingen hij aan het Vlaamse niveau meegeeft. De ernst van de situatie moet aanleiding zijn voor een juiste werkwijze. Hij ziet zelf twee absoluut te vermijden fouten. Ten eerste mag men, op een ogenblik dat het nodig is om bruggen te bouwen, geen schijntegenstellingen creëren. Niemand heeft ooit gepleit voor een zachtere aanpak van criminaliteit en al helemaal niet van terrorisme. Het verbaast het lid dan ook wanneer men de procureur en zijn autoriteit ter zake in twijfel wil trekken. Die heeft immers bewezen dat hij het terrorisme effectief aanpakt.

In tweede instantie mag men niet aan struisvogelpolitiek doen door op de boodschapper te schieten als de boodschap niet bevalt, en hem de les te spellen over het feit dat hij niet vertelt wat zogezegd was afgesproken. Als men de problematiek ernstig wil nemen, moet men vooral goed luisteren, ook al past het verhaal niet in de eigen retoriek. Dan komt het erop aan goed na te denken of die eigen retoriek geen aanpassing behoeft, gezien de ernst van de situatie. Dat is het nut van het luisteren naar iemand die praktijkervaring heeft.

De boodschap lijkt het lid glashelder en verrijkend: zorg ervoor dat men niet dweilt met de kraan open. Het aantal radicaliseringen, terugkeerders en

dergelijke mag niet blijven groeien. Dat vergt geen extra parket, maar wel een strategie van inclusiviteit en samenleven. Die informatie van een federaal magistraat kan niet zonder meer worden weggezet. Er is immers nog een hele weg af te leggen om een samenleven in diversiteit te bekomen. Dit gaat niet over een soft verhaal: het gaat om het in beeld brengen van ouderlijke verantwoordelijkheid, van het doen respecteren van de rechtstaat in oude en achtergestelde buurten, overlast bestrijden, empowerment creëren, maar ook discriminatie aanpakken, inclusiviteit garanderen en zorgen dat iedereen perspectief en kansen ziet en krijgt. Het is een verhaal van evenwichten. Hier ligt een grote verantwoordelijkheid van en voor het parlement weggelegd. Durft men voor zo'n samenleving te gaan en er de nek voor uit te steken? Durft men die brede sociale mix in scholen voorop te stellen? Gebeurt er genoeg? Men moet zich dergelijke vragen durven stellen.

Voorts moet iedereen zijn verantwoordelijkheid opnemen, ook lokaal. Sommige burgemeesters moeten nog wakker worden, niet alleen in Brussel overigens. Men moet ophouden met polariseren en met muren bouwen, maar in de plaats zorgen voor meer bruggen. Uiteraard moeten er ook instrumenten worden aangereikt om een kordate aanpak te voorzien van wie reeds geradicaliseerd is of naar terrorisme grijpt. Het evenwicht moet er zijn. Alles inzetten op anti-radicaliseringsinstrumenten zou fout zijn en zelfs contraproductief kunnen werken.

Yasmine Kherbache sluit zich volkomen aan bij het betoog van Bart Somers. Ze is blij met het beeld dat ze van de procureur te zien heeft gekregen. Hij toont moed en houdt het hoofd koel. Sommige leden daarentegen lijken het noorden kwijt te zijn. Ze spelen liever veiligheidstheater in plaats van het veiligheidsprobleem doortastend en verstandig aan te pakken. Dat houdt een inzet op sociopreventieve werking in, naast uiteraard repressie. Vlaanderen heeft op beide vlakken een rol te spelen. Wat er vooralsnog gebeurt, volstaat duidelijk niet en dus is het zaak van de boodschap van de procureur mee te nemen om het in Vlaanderen beter te doen.

Het lokale niveau verdient meer ondersteuning vanuit het Vlaamse niveau. Als men het heeft over het belang van de sociopreventieve werking, dan wordt simpelweg verwezen naar de reguliere werking. In de welzijnssector is er echter sprake van wachtlijsten, van onvoldoende capaciteit of van een gebrek aan eerstelijnswerkers. Met de signalen die zijn aangehaald in het kader van de aanslag tegen Charlie Hebdo is niks gebeurd. De reguliere werking werd niet versterkt. Uiteraard is bestraffing nodig van aanslagplegers of van mensen die dat willen doen. Niemand betwist dat. Maar het voorkomen van problemen is essentieel want zo voorkomt men aanslagen. Wie dat minimaliseert of afdoet als een eenzijdige boodschap, lijdt aan een tunnelvisie die moet worden bestreden.

Yasmine Kherbache treedt de procureur volledig bij wat betreft het versterken van de eigen bevoegdheden. Samenwerken is ook essentieel. Op Vlaams niveau zijn er intussen verschillende coördinatievergaderingen en vier hulplijnen. Die hulplijnen zijn niet meertalig en niet 24/7 beschikbaar, maar toch is er een soort van 'radicaliseringsbureaucratie' geïnstalleerd. Er kan ook beter sociopreventief worden gewerkt en worden gezorgd voor een betere samenwerking tussen entiteiten. Daarvoor is echter een totaaloverzicht nodig en dat ontbreekt voor wat de opvolging van ex-Syriëstrijders betreft. Er is niet één juist model van aanpak, maar men moet wel weten welk aanbod er is. Het blijft vandaag echter behelpen. Er kunnen nog heel wat stappen worden gezet en het lid hoopt dat men dat eerlijk onder ogen durft te zien.

Wat de nationale veiligheidsraad betreft, is het belangrijk dat de regio's hun aanwezigheid daarin bepleiten. Om terreurdreiging aan te pakken, moet men

over de taalgrenzen- en bevoegdheidsgrenzen heen samenwerken. Die boodschap van de procureur is goed overgekomen.

Ward Kennes neemt vooral mee dat langetermijnwerking cruciaal is. Ook werd bevestigd dat de integrale veiligheidsketen de juiste aanpak is. Voor de problematiek van het beroepsgeheim ligt een wetsvoorstel voor en dus is het even wachten op het resultaat ter zake. De rol van de familie werd al eerder duidelijk tijdens de hoorzittingen van de commissie en die rol is ook opgenomen in de eigen aanbevelingen. De procureur beveelt aan om te voorzien in de nodige ondersteuning van de families omdat zij in eerste lijn best geplaatst zijn om potentiële vertrekkers tegen te houden.

Wat de opvang van getraumatiseerde personen betreft, blijven er bekommernissen bestaan. Dat Justitie zijn werk moet doen bij terugkeer van mensen uit Syrië, wordt door niemand betwijfeld. Maar los van de vervolging is het zo dat mensen met een trauma een risico inhouden. De verwijziging naar de Afrikaanse jeugdbendes was tekenend. Daar is zeker nog werk aan de winkel.

Op Vlaams niveau is ervoor gekozen om vanuit Welzijn en Onderwijs met het bestaande instrumentarium te werken en dat gevoelig te maken voor de materie. Er zijn intussen heel wat opleidings- en informatietrajecten afgelegd: studiedagen en maatwerk om signalen te leren opvangen voor mensen uit onder meer buurtwerk en onderwijs. Ze leren omgaan met vragen en het op de juiste manier verwerken en doorspelen van informatie. Dat vergt een doorgezette inspanning.

Goed omgaan met de definitie van gewelddadig radicalisme, in relatie met het Strafwetboek, is niet eenvoudig. Men moet derhalve acht slaan op de gebruikte terminologie voor een juiste aanpak. Er mogen geen verkeerde signalen worden gesuggereerd.

Imade Annouri beaamt dat geen enkele procureur, magistraat of politicus beweert dat veiligheid van minder belang is, of dat alleen het repressieve belang heeft. Dat beweren zou gewoon flauw zijn. Men moet kunnen erkennen dat het veiligheidsluik door iedereen even serieus wordt genomen. Op Vlaams niveau ligt het zwaartepunt uiteraard bij preventie.

De spreker treedt procureur Van Leeuw bij waar die zegt dat radicalisering en potentieel terrorisme enkel kunnen worden belet door mensen: door familie, door hulpverleners, door mensen uit de eigen omgeving. Dat vergt inzet en investering, en is ook het moeilijkste verhaal. Het is alleszins geen soft verhaal en wie dat er toch van wil maken, dwaalt evenzeer.

IS stelt zich als ultiem doel om verdeeldheid in de samenleving te zaaien en te destabiliseren. België heeft daarop tot heden goed gereageerd. Men heeft zich niet aan oorlogstaal bezondigd zoals in Frankrijk. De angst neemt wel toe en dat kan een katalysator zijn om alsnog een wig te drijven tussen bepaalde bevolkingsgroepen en wantrouwen te cultiveren. De politiek moet ervoor zorgen dat niet alleen de veiligheid gegarandeerd blijft maar ook dat de verbinding intact blijft.

Frappant nog is dat het internet zo'n kwalijke rol speelt. In het preventieve luik moet dat derhalve zeker aan bod komen.

Matthias Diependaele is even blij met de uiteenzetting van procureur Van Leeuw en zeker met zijn persoonlijke inbreng. Hij stelt evenzeer te pleiten voor evenwicht in het discours, een evenwicht dat ook terug te vinden is in de resolutie van het parlement. Wie daarin tegenstellingen ziet, zal er zelf naar op zoek zijn.

De grootste uitdaging zit in de aanpak op familieniveau. De verantwoordelijkheid op dat niveau is ontzettend belangrijk. Het wordt een uitdaging om de familie die verantwoordelijkheid op een betere en volwaardige manier te helpen opnemen. Dat is echter moeilijk te bereiken. Het is niet eenvoudig om daar zonder meer op in te grijpen.

Verder is er nog veel werk aan de gerechtelijke aanpak van het probleem. De procureur pleit voor een soort van maatwerk om met elkeen op de juiste manier te kunnen omgaan. Men moet zien welke werkwijze het meest efficiënt is en welke manier van werken het meest resultaat geeft. Daarmee is het lid het volkomen eens. Tegelijk stelt hij dat er absoluut geen perceptie mag groeien van straffeloosheid. Die perceptie leeft vandaag echter wel. Dat moet men tegengaan.

Voorts is de spreker blij dat er nog altijd een lichtpunt blijft in het donker, en met name dat ons land gespaard bleef van een toenemende islamofobie, van aanslagen op moskeeën en dergelijke. Dat pad mag men zeker niet opgaan want het zou enkel leiden tot verdere escalatie en een spiraal waar men nog moeilijker uit kan geraken.

Nadia SMINATE,
voorzitter

Elisabeth MEULEMAN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

CAW	centrum algemeen welzijnswerk
cgg	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
FGP	federale gerechtelijke politie
FTF	foreign terrorist feighters
IS	Islamitische Staat
JAC	jongerenadviescentrum
LIVC	lokale integrale veiligheidscel
OCAD	Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse